

Letartóztatás

Franz Kafka

Valaki megrágalmazhatta Josef K.-t, mert, bár semmi rosszat nem követett el, egy reggel letartóztatták. Grubachnénak, a lakásadó-nőjének a szakácsnője, aki minden reggel nyolc óra tájt a reggelijét szokta hozni, ezúttal nem jelent meg. Ilyesmi még sohasem fordult elő. K. még várt egy ideig, az ágyból meglátta a szemközt lakó öregasszonyt, aki valami egészen szokatlan kíváncsisággal lesett át hozzá, majd csodálkozva és ugyanakkor az éhségtől türelmetlenül, megnyomta a csengőt. Szinte abban a pillanatban kopogtattak, és belépett a szobába egy férfi, akit ebben a lakásban még sohasem látott. Karcsú volt, de izmos, testhez álló fekete öltözéke, az utazóruhákhoz hasonlóan, mindenféle varratokkal, zsebekkel, csatokkal, gombokkal és övvel volt ellátva, s emiatt, anélkül, hogy az ember tisztában volna vele, mi mire szolgál, rendkívül praktikusnak látszott. „Ki ön?” — kérdezte K., és félig fel-emelkedett az ágyban. De az ismeretlen férfi átsiklott a kérdés felett, mintha megjelenése teljesen magától értődő volna, és csak ennyit mondott: „Ön csöngetett?” „Várom, hogy Anna hozza a reggelimet” — felelte K., és megpróbálta, egyelőre magában, figyelmes vizsgálódással megállapítani, ki lehet tulajdonképpen ez az ember. De amaz nemigen adott alkalmat a szemlélődésre, hanem az ajtó felé fordult, s kissé megnyitotta, csak annyira, hogy odaszóljon valakinek, aki valószínűleg közvetlenül az ajtó mögött állt: „Azt akarja, hogy Anna hozza a reggelijét”. Erre a másik szobából fojtott nevetés hallatszott át, de nem lehetett pontosan kivenni, hogy egy vagy több embertől ered-e. Noha az idegen ebből semmi olyasmit nem tudhatott meg, amit már előbb nem tudott volna, olyan hangsúllyal szólt vissza K.-nak, mint aki valami

közlést ad tovább: „Nem lehet.” „Ez valami új” — kiáltotta K., kiugrott az ágyból, és gyorsan magára rántotta nadrágját. „Jó lesz megnézmem, miféle emberek mászkálnak a másik szobában, és majd Grubachné felel nekem ezért a zavarásért.” Rögtön ráeszmélt, hogy ezt nem lett volna szabad hangosan mondania, mert ezzel mintegy elismerte az idegen felügyeletét, de most mégsem tulajdonított különösebb fontosságot a dolognak. Az idegen mindenestre így fogta fel, mert rá-mordult K.-ra: „Nem maradna inkább itt?” „Sem itt maradni nem akarok, s azt sem akarom, hogy bárki is megszólítson, amíg nem mutatkozik be.” „Hiszen jóhiszeműen mondtam” — szólott az idegen, és önként kinyitotta az ajtót. A szomszéd szoba, ahova K., lassabban, mint akarta, belépett, első pillantásra éppenolyan volt, mint előző este. Grubachné nappalija volt ez, s ebben a bútorokkal, takarókkal, porcelánnal és fényképekkel tűlszűfolt szobában most még mintha valamivel több is lett volna a hely, mint egyébként, ezt nem lehetett rögtön felismerni, annál kevésbé, mert a fő változást egy ismeretlen férfi jelentette, aki nyitott könyvvel a kezében az ablaknál ült, s most felpillantott. „Bent kellett volna maradnia a szobában! Hát Franz nem figyelmeztette önt?” „Mit akarnak tulajdonképpen?” — kérdezte K., és pillantása az új ismerőről átsiklott a Franznak nevezettre, aki az ajtónál maradt, és ismétint vissza. A nyitott ablakon át ismét megpillantotta az öregasszonyt, aki most már igazi vénasszonyos kíváncsisággal préselődött a szemben lévő ablakba, hogy továbbra is mindent szemmel tarthasson. „De hát én Grubachnéval szeretnék...” — mondta K., és olyan mozdulatot tett, mintha ki akarná tépni magát a két férfi kezéből, pedig azok távolabb álltak, és továbbindult. „Nem” — mondta az ablaknál ülő férfi, ledobta a könyvet egy kis asztalra, és felállt. „Nem szabad tovább mennie, ön le van tartóztatva.” „Úgy látszik” — mondta K. „De vajon miért?” — tette hozzá. „Mi nem vagyunk felhatalmazva arra, hogy ezt megmondjuk önnek. Menjen vissza a szobájába, és várjon. Az eljárás megindult, és ön mindent idejében meg fog tudni. Tulajdonképpen túlélem a megbízatásomat, amikor ilyen barátságosan szólok önhöz. De remélem, Franzon kívül senki sem hallotta, ő pedig szintén minden előírást félretéve, előzékeny önhöz. Ha továbbra is ilyen szerencséje lesz, mint az őreinek megválasztásában, akkor nyugodt lehet a jövő felől.” K. le akart ülni, és csak akkor vette észre, hogy az egész szobában, az ablak melletti széken kívül, nem volt ülő alkalmatosság. „Nemsokára be fogja látni, mennyire igazunk van” — mondta Franz, és a másik idegennel együtt elindult K. felé. Ez az utóbbi jóval magasabb volt K.-nál, és többször egymás után vállon veregette. Mindketten K. háló-ingét kezdték vizsgálgatni, és azt mondták, hogy majd egy sokkal rosszabb inget kell felvennie, de ezt az inget és a többi fehérneműjét megőrzi, és ha az ügye jól végződik, visszakapja. „Jobban tenné, ha a holmiját nekünk adná át és nem a depóba — mondták —, mert a depóban gyakoriak a lopások, és különben is, ott bizonyos idő után eladják a holmikat, tekintet nélkül arra, hogy az eljárás befejeződött-e vagy sem. És milyen sokáig huzódhatnak ezek a perek, különösen manapság! A bevételt persze végül is megkapná a depótól, de ez az összeg már magában véve is csekély, mert az eladásnál nem a kínálat magassága dönt, hanem a megvesztegetés, aztán meg az ilyen bevételek, éve-

ken át kézről kézre adva, nagyon is megcsappannak.” K. alig figyelt a beszédre, most nemigen érdekelte, hogy ki és hogyan rendelkezik majd a holmijával, sokkal fontosabb volt neki, hogy fényt derítsen jelenlegi helyzetére; de ezeknek az idegeneknek a jelenlétében nem tudott gondolkodni, folytonosan, bár barátságosan, bele-bele dőfött a kettes számú őr pocakja — csakis őrök lehettek ezek —, s valahányszor felpillantott, egy csontos arcot látott, erős, oldalra lapított orral, amely egyáltalán nem illett ehhez a kövér testhez, amint a feje fölött egyezkedik a másik őrrel. Vajon miféle emberek voltak ezek? Miről beszéltek? Milyen hatósághoz tartoztak? Hiszen K. úgy vélte, hogy jogállamban él, béke uralkodik, az összes törvények érvényesek, ki merészelt hát rajtaütni a saját lakásában? Mindig hajlamos volt arra, hogy lehetőleg könnyen vegye a dolgokat, a legrosszabbat csak akkor higgye el, ha bekövetkezett, és ne csináljon gondot magának a jövőre vonatkozóan, még akkor sem, ha minden oldalról veszély fenyegeti. De ez, ami itt történt, sehová sem illett be, bár az egészet tréfának is lehetett tekinteni, durva tréfának, amelyet ismeretlen okból, talán mert épp ma volt a harmincadik születésnapja, a bankbeli kollégái rendeztek neki, ez valóban lehetséges volt, talán csak az őrök arcába kellene nevetnie, és ők vele kacagnának, talán valami sarki hordárok ezek, valahogy azokra emlékeztettek — mégis elhatározta, úgyszólván abban a percben, amint legelőször megpillantotta a Franznak nevezett ört, hogy nem adja ki a kezéből a legcsekélyebb előnyt sem, amivel ezekkel az emberekkel szemben esetleg rendelkezik. Abban, hogy később azt mondhatná, K. nem ismeri a tréfát, egészen csekély veszélyt látott, ellenben eszébe jutott — noha különben nem volt szokása, hogy a tapasztalatokból tanuljon — néhány magában véve egészen jelentéktelen eset, amikor a barátaitól eltérően, szinte szándékosan, a lehetséges következmények legcsekélyebb tudata nélkül óvatlanul járt el, és ezért meglakolt. Ez ne forduljon többé elő, legalább most ne; ha ez nem más, mint komédia, ő is részt akar venni benne.

Még szabad volt. „Engedjék meg” — mondta, és az örökön átfurakodva, visszasietett a szobájába. „Úgy látszik, ért a szóból” — hallotta maga mögött. A szobájában rögtön hozzálátott, és kirángatta az íróasztal fiókjait, ott minden a legnagyobb rendben volt, de éppen a keresett igazoló iratokat, nagy izgalmában, nem találta. Végül ráakadt a kerékpárigazolványára, és már indulni is akart vele az örökhöz, de aztán mégis túl értéktelennek tűnt fel neki ez az írás, és tovább kutatott, míg meg nem találta a keresztlevelét. Amikor visszatért a másik szobába, éppen nyílt a szemben lévő ajtó, és Grubachné akart belépni. Csak egy pillanatig volt látható, mert amint K. felismerte, nyilván zavarba jött, bocsánatot kért, visszahúzódott, és nagyon óvatosan becsukta az ajtót. „Tessék bejönni” — csak ennyit tudott K. utánakiáltani. Most ott állt irataival a szoba közepén, egyre nézte az ajtót, amely többé nem nyílt ki, és csak az őrök szavára eszmélt fel, akik a kisasztalnál, a nyitott ablak mellett ültek, és amint most K. megállapíthatta, az ő reggelijét fogyasztották. „Miért nem jött be?” — kérdezte. „Nem szabad neki — mondta a nagyobbik őr. — Hiszen ön le van tartóztatva.” „Hogyan lehetek én letartóztatva? Méghozzá ilyen módon?”

„Szóval újból kezdi — mondta az őr; és megmártogatott egy vajaskenyeret a mézes edényben. — Ilyen kérdésekre nem válaszolunk.” „Majd kénytelenek lesznek válaszolni — mondta K. — Tessék, itt vannak az irataim, most pedig mutassák fel a magukét, mindenkéltől a letartóztatási parancsot.” „Szent ég! — mondta az őr. — Hát nem tud beletörödni a helyzetbe, sőt úgy látszik, erőnek erejével arra törekszik, hogy épp minket, akik most valószínűleg az összes embertársai közül a legközelebb állunk önhöz, feleslegesen felbosszantson!” „Így van ez, higgye el végre” — mondta Franz, és a kezében tartott kávéscsészét nem emelte mindjárt a szájához, hanem hosszú, valószínűleg jelentős, de érthetetlen pillantást vetett K.-ra. K. akarata ellenére belement ebbe a szempárbajba Franzcal, de aztán rácsapott az irataira, és megismételte: „Itt vannak az igazoló irataim.” „Mi közünk hozzá? — csattant fel most a nagyobbik őr hangja. — Ön rosszabbul viselkedik, mint egy gyerek. Mit akar hát? Azt a nagy átkozott perét úgy akarja gyorsan dűlőre vinni, hogy velünk, az örökkel, igazolványokról és letartóztatási parancsról cseveg? Mi egyszerű kis alkalmazottak vagyunk, alig ismerjük ki magunkat a papírosokban, és az ön ügyéhez csupán annyi közünk van, hogy napi tíz óra hosszat őrködnünk kell a lakásán, és ezért fizetést kapunk. Íme, ezek vagyunk mi és semmi többek. De azért annyit képesek vagyunk belátni, hogy a magas hivatal, amelynek szolgálatában állunk, minden letartóztatás előtt egészen pontos értesüléseket szerez annak okáról és a letartóztatott személyéről. Ebben nincs semmi tévedés. A hatóságunk, amennyire én ismerem, és én csupán a legalsóbb fokozatokat ismerem, nem a saját jószántából nyomozza a bűnt az emberek közt, hanem maga a bűn vonzza magához, ahogyan ez a törvényben áll, és akkor kivezényel bennünket, az öröket. Ez törvény. Hol lát itt tévedést?” „Ezt a törvényt én nem ismerem” — mondta K. „Annál rosszabb önre nézve” — mondta az őr. „Biztosan csak a maguk agyában született meg az egész” — mondta K., mindenáron be akarván férközni az örök gondolataiba, a saját előnyére változtatni rajtuk, vagy csak befészkelni ott magát. De az őr ridegen csak ennyit mondott: „Majd tapasztalni fogja.” Franz ekkor közbeszólt: „Látod, Willem: ő beismeri, hogy nem ismeri a törvényt, és mégis azt állítja, hogy ártatlan.” „Tökéletesen igazad van, de neki semmit sem lehet megmagyarázni” — mondta a másik. K. nem szólt többet; hát kell az nekem, gondolta magában, hogy ezeknek a — mint maguk is bevallják — legalacsonyabb szerveknek a fecsegése még jobban megzavarjon? Szemmel láthatóan olyasmiről beszélnek, amit maguk sem értenek. Biztonságukat csak ostobaságuk magyarázhatja. Néhány okos szó, amit majd egy magamfajta valakivel válthatok, mindent sokkal jobban tisztáznai fog, mint a leghosszabb szóváltás ezekkel. Járkálni kezdett a szoba szabad részében, meglátta odaát az öregasszonyt, aki időközben egy még sokkal öregebb vénembert cipelt az ablakhoz, és átölelve tartotta. K. sürgősen véget akart vetni ennek a kiállításnak: „Vezessenek engem a főnökükhöz” — mondta. „Majd ha ő óhajtja; előbb nem — mondta a Willemnek nevezett őr. — Most pedig azt tanácsolom önnek — fűzte hozzá —, hogy menjen a szobájába, viselkedjen nyugodtan, és várja meg, hogy mit intéznek sorsáról. Tanácsolhatjuk,

hogy ne fecsérleje az erejét hasztalan töprengésekre, hanem szedje össze magát, mert még sok minden vár önre. Ön nem viselkedett velünk úgy, ahogyan előzékenységünkkel kiérdemeltük, elfelejtette, hogy mi most, bárkik vagyunk is, önnel szemben legalábbis a szabad emberek nem kis előnyét élvezzuk. Mégis hajlandók vagyunk, ha van pénze, valami harapnivalót hozni önnek a szemközti kávéházból.”

K. válasz nélkül hagyva ezt az ajánlatot, egy pillanatra megállt. Talán ez a két ember nem is merné megállítani, ha egyszerűen kinyitná a másik szoba ajtaját vagy éppen az előszobaajtót, talán az volna a legegyszerűbb megoldás, ha a végsőkig vinné a dolgot. De esetleg mégis megfognák, és ha már egyszer legyűrték, egy csapásra elveszíti az egész fölényt, amit mindeddig valamilyen formában mégis megőrzött velük szemben. Ezért az ilyen megoldás helyett inkább azt a biztonságot választotta, amelyet a dolgok természetes folyása hozhat magával, és visszament a szobájába anélkül, hogy egyetlen további szó esett volna, akár K., akár az örök részéről.

Az ágyra vetette magát, és levett a mosdó lapjáról egy szép almát, amelyet még az este félretett magának reggelire. Most ez volt az egyetlen reggelije, mindenesetre sokkal jobb, s ezt már az első harapás után megállapította, mint valami kotyvalék abból a piszkos éjjeli kávéházból, amit az örök könyörületéből kaphatott volna. Jól érezte magát, és megtelt önbizalommal; noha a bankból ma délelőtt ki kellett maradnia. ezt könnyen igazolhatta, tekintettel ott betöltött viszonylag magas állására. Vajon megmondja-e majd a kimaradás valódi okát? Elhatározta, hogy ezt fogja tenni. Ha nem hinnének neki, ami ebben az esetben érthető is volt, akkor Grubachnéra hivatkozhatna mint tanúra, vagy esetleg arra a két öregre odaát, akik most bizonyára a másik szemközti ablakhoz nyomultak. K. furcsállta, legalábbis az örök gondolatmenete szempontjából, hogy betेरelték a szobába és itt egyedül hagyták, holott legalább tízféle módot találhatna, hogy megölje magát. Ugyanakkor, ezúttal a saját gondolatmenetét követve, felöltött benne a kérdés, vajon mi oka volna rá, hogy ezt megtegye. Az talán, hogy ez a kettő itt ül a szomszéd szobában, és megkaparintotta az ő reggelijét? Annyira esztelen lett volna megölnie magát, hogy éppen a dolog esztelensége miatt még akarva sem lett volna rá képes. Ha az örök korlátoltsága nem ütközik ki ennyire feltűnően, még azt is fel lehetett volna tételnie, hogy éppen ettől a meggyőződéstől vezérelve nem láttak semmi veszélyt abban, hogy őt egyedül hagyják. Ha akarnák, most láthatnák, hogy K. a kis faliszekrényhez lép, ahol valami jó pálinkát szokott tartogatni, s először felhajt egy pohárával, a reggeli pótlására, aztán még eggyel tölt, bátorításul, pusztán elővigyázatosságból, arra a kevéssé valószínű esetre számítva, hogy netán mégis szüksége lesz rá.

Ekkor egy hangos hívás a másik szobából úgy megijesztette, hogy foga az üveghez koccant. „A felügyelő hívja önt!” — hangzott. Pusztán a kiáltás volt az, ami megijesztette, ez a kurta, erélyes, katonás hang, amilyent a Franz nevű órról nem is feltételezett volna. Maga a parancs kapóra jött neki. „Végre!” — kiáltott vissza, bezárta a faliszekrényt, és azonnal átsietett a szomszéd szobába. De az ott lesben álló két ór, mintha ez egészen természetes volna, visszazavarta. „Mi

jut eszébe? — kiáltottak rá. — Ingben akar a felügyelő elé állni? Megbotoztatja magát is, minket is!” „Az ördögbe is, hagyjanak már egyszer békén! — csattant fel K., akit időközben egészen a ruhásszekrényig szorítottak vissza. — Ha egyszer az ágyban rontanak rám, nem várhatják el, hogy ünneplő ruhában találjanak.” „Ezen nem lehet segíteni” — mondták az örök, akik, valahányszor K. ordítani kezdett, egészen csendesek, sőt szomorúak lettek, és ezzel még inkább zavarba hozták, vagy mondhatni, bizonyos mértékben észhez térítették. „Nevetséges ceremónia!” — dűnnyögte még, de már fel is vette a székről kabátját, és egy pillanatra fölemelte, mintha az örök véleményére várna. Azok a fejüket rázták. „Fekete kabátnak kell lennie” — mondták. K. erre földhöz vágta a kabátot, és így szólt — föl sem fogva szavainak értelmét: „Hisz ez még nem főtárgyalás.” Az örök mosolyogtak, de kitarítottak a maguké mellett: „Fekete kabátnak kell lennie.” „Ha ezzel meggyorsítom az ügyet, ám legyen” — mondta K., sajátkezűleg kinyitotta a ruhásszekrényt, és sokáig keresgélt a ruhái közt, kiválasztotta a legjobb fekete zakettjét, amelynek a szabása nagy feltűnést keltett ismerősei körében, elővett egy másik inget, és gondosan hozzáfogott az öltözködéshez. Magában arra gondolt, azzal is meggyorsította a dolgot, hogy az örök elfelejtették rákényszeríteni, hogy megfürödjön. Titokban figyelte őket, hátha mégis eszükbe jut, de természetesen nem is gondoltak erre, ellenben Willem nem feledkezett meg arról, hogy Franzt kiküldje a felügyelőhöz jelenteni: K. öltözik.

Amikor elkészült, szorosán Willem mellett kellett az üres szomszéd helyiségen át az utána következő szobába vonulnia. Ebben a szobában, amelynek mindkét ajtószárnya már kitarva állt — K. pontosan tudta —, egy idő óta bizonyos Bűrstner kisasszony, egy nagyon korán munkába induló és későn hazajáró gépirónő lakott, akivel K. csupán köszönő viszonyban volt. Most az éjjeliszekrény az ágy mellől, mintegy tárgyalóasztal gyanánt, a szoba közepére került, és a felügyelő ott ült, lábait egymáson átvetve, és fél karral a szék támlájára támaszkodva.

A szoba egyik sarkában három fiatalember álldogált, és Bűrstner kisasszonynak a gyékény faliszőnyegre tüzdelt fényképeit nézegette. A nyitott ablak kilincsen egy fehér blúz lógott. A szemben lévő ablakban még mindig ott tolongott a két öreg, de a közönség időközben megsaporodott, mert mögöttük egy jóval magasabb férfi hajolt előre, kigombolt ingben, és ujjaival vörös kecskeszakállát gyúrta és csavargatta. „Josek K.?” — kérdezte a felügyelő, talán csak azért, hogy magára vonja K. szórakozott pillantását. K. bólintott. „Őn bizonyára igen csodálkozik a ma reggeli események miatt?” — kérdezte a felügyelő, és keze az éjjeliszekrényen heverő néhány tárggyal, egy gyertyával, gyufaskatulyával, valami könyvvel és egy tűpárnával, mintegy a tárgyalás kellékeivel foglalatoskodott. „Természetesen — mondta K., és valami jó érzés fogta el, hogy végre értelmes emberrel áll szemben, akivel beszélhet az ügyéről. — Természetesen meg vagyok lepve, de semmi esetre sem túlságosan.” „Nincs túlságosan meglepve?” — kérdezte a felügyelő, és a gyertyát a kisasztal közepére helyezte, a többi holmit köréje csoportosítva. „Őn talán félreért engem — sietett K. hozzátenni. — Úgy gondoltam . . . és a mondat közepén megállva, körülnézett,

egy szék után. — Leülhetek?” — kérdezte. „Nem szokás” — felelt a felügyelő. „Úgy gondoltam — folytatta K., most már minden megszakítás nélkül —, mindenesetre nagyon meglepődtem, de ha az ember harminc éve a világon van, és egyedül kellett átvergődnie az életen, mint nekem, akkor meglehetősen megedződött a meglepetésekkel szemben, és nem esnek nagyon nehezeire. Különösen ez a mai nem.” „Miért különösen a mai?” „Nem akarom azt mondani, hogy tréfának tartom az egészséget, ehhez mégis túl sok az eddigi előkészület. A penzió összes tagjainak, önökkel együtt, közre kellett működniök, s ez már túlmegy a tréfa határán. Tehát nem akarom azt mondani, hogy tréfa az egész.” „Nagyon helyes” — mondta a felügyelő, és utána számolt, hány szál gyufa van a dobozban. „Másképp viszont — folytatta K., és most már mindenkihez beszélt, szeretete volna magára terelni a fényképet nézegető három ember figyelmét is —, másképp viszont mégsem lehet a dolog nagyon jelentős. Abból következtek, hogy vádat emlegetnek, de a legcsekélyebb vétket sem tudom elképzelni, ami miatt valaki feljelenthetett volna. De ez is mellékes, a fő kérdés az, hogy ki jelentett fel? Miféle hatóság folytatja az eljárást? Önök hivatalos szervek volnának? Egyikük sem hord egyenruhát, hacsak — és Franz felé fordult —, hacsak az ön öltözetét nem nevezzük ki egyenruhának, de ez is inkább utazóruha. Ezekre a kérdésekre magyarázatot várok, és meg vagyok győződve, hogy a tisztázás után szívélyesen búcsút vehetünk egymástól.” A felügyelő az asztalra ejtette a gyufásdobozt. „Ön nagy tévedésben él — mondta. — Ezek az urak és én az ön ügyében teljesen mellékes szereplők vagyunk, sőt alig tudunk róla valamit. Ha szabályos egyenruhát hordanánk, az ön ügye akkor sem állna semmivel sem rosszabbul. Még csak azt sem mondhatom, hogy önt feljelentették, jobban mondva, nem tudok róla. Ön le van tartóztatva, ennyi biztos, többet nem tudok. Ha az örök esetleg másról fecsegték, akkor az csupán fecsegés volt. De ha nem is válaszolok a kérdéseire, annyit tanácsolhatok, hogy kevesebbet töprengjen rajtunk és azon, hogy mi fog történni önnel, gondoljon inkább önmagára. És ne hangoztassa annyira az ártatlanságát, csak zavarja azt a nem éppen rossz benyomást, amit eddig tett. Általában, tartózkodóbb lehetne a beszédben, hisz majdnem mindent, amit az imént elmondott, a viselkedéséből is meg lehetett volna érteni, ha csak néhány szóval mondja, azonkívül mindez az ön szempontjából nem is volt valami nagyon előnyös.”

K. rámeredt a felügyelőre. Hát iskolás leckéztetést kell eltűrnie egy nálánál talán fiatalabb embertől? Megfenyítik az őszinteségeért? És nem tudhat meg semmit letartóztatásának okáról, sem arról, hogy ki adott rá parancsot? Kissé felizgatta magát, le-fel járkált, amiben senki sem akadályozta, helyére rángatta a manzsettáit, melléhez kapott, lesimította a haját, a három úr mellett elmenőben azt mondta: „Ennek semmi értelme” — mire azok feléje fordultak, és előzékenyen, de komolyan nézték. Megint megállt a felügyelő asztala előtt. „Hasterer államügyész jó barátom — mondta —, telefonálhatok neki?” „Természetesen — mondta a felügyelő —, de nem tudom, mi értelme lenne, hacsak nem valami magánügyet kíván megbeszélni vele.” „Mi értelme? — kiáltott fel K., inkább rémülten, mint bosszúsan. — Voltaképpen ki ön? Érte-

lemről beszél, és közben az elképzelhető legnagyobb értelmetlenséget teszi. Hát nem olyasmi ez, ami még a kőből is könnyet facsarna? Az urak először is rám törnek, aztán itt körbe ülnek meg állnak, és ön előtt a lovaglás magasiskoláját járatták velem. Mi értelme lenne, hogy egy államügyszet felhívjak, amikor állítólag le vagyok tartóztatva? Jó, hát nem hívom fel.” „De kérem — mondta a felügyelő, és kimutatott az előszobába, ahol a telefon volt —, tessék, csak telefonáljon.” „Nem, már nem akarok” — mondta K., és az ablakhoz lépett. Az a társaság még mindig ott csüngött a szemközti ablakban, s úgy tűnt fel, hogy K. megjelenése kissé megzavarta őket a békés bámészkodásban. Az öregek hátra akartak húzódni, de a mögöttük álló férfi megnyugtatta őket. „Íme, még egy nézősereg” — kiáltotta K. emelt hangon a felügyelő felé, és kimutatott az ujjával. „Hé, félre onnét” — kiáltott át. Azok hárman visszahőköltek pár lépésnyire, a két öreg egészen a magas férfi mögé, aki eltakarta őket nagy testével, és ahogyan a szájmozdulataiból következtetni lehetett, a távolságról mondhatott nekik valamit. De nem tűntek el teljesen, úgy látszik, várták az alkalmat, hogy újból észrevétel nélkül az ablakhoz nyomulhassanak. „Tolakodó, kíméletlen népség!” — mondta K., és visszafordult a szoba felé. A felügyelő feltehetően helyeselt neki, már amennyire K. egy oldalpillantással megállapítani vélte. De épp annyira lehetséges volt az is, hogy egyáltalán nem hallgatott oda, mert a keze fejét szoroson az asztalra fektette, és úgy látszott, hogy az ujjai hosszát méricskéli. A két ór egy himzett terítővel letakart bőrröndön ült, és a térdét dörszölte. A három fiatalember, csipőre tett kézzel, céltalanul nézelődött. Olyan csend volt, mint egy elhagyatott irodahelyiségben. „Nos, uraim — kiáltott fel K., akinek egy pillanatra olyan érzése támadt, mintha valamennyiüket a vállára emelné —, magatartásukból arra lehet következtetni, hogy az én ügyem befejeződött. Úgy vélem, a legjobb lenne, ha nem elmélkednénk tovább az önök eljárásának jogos vagy jogtalan voltán, és az ügyet egy békülékeny kézszorítással záránánk le. Ha önök is osztják a véleményemet, akkor kérem...” — és a felügyelő asztalához lépett, kezét előrenyújtva. A felügyelő felvonta a szemöldökét, az ajkát harapdálta, és K. kinyújtott kezére pillantott; K. még mindig azt hitte, hogy a felügyelő belecsap a tenyerébe. De amaz fölkelte, Bürstner kisasszony ágyáról fölemelt egy kerek keménykalapot, és óvatosan, két kézzel, fejére tette, ahogyan egy új kalapot szokás felpróbálni. „Milyen egyszerűen fogja föl ön a dolgokat! — vetette oda K.-nak. — Békülékenyen vessünk véget az ügynek, ezt mondja ön? Nem, ezt valóban nem lehet. Ami viszont semmiképpen sem jelenti azt, hogy kétségbe kell esnie. Dehogy, miért is? Ön csak le van tartóztatva, ennyi az egész. Ennyit kellett közölnöm önnel, ezt megtettem, és mellesleg azt is láttam, hogyan fogadja ön a dolgot. Ezzel mára be is fejeztük, és búcsút vehetünk, mindenesetre csak ideiglenesen. Ön most valószínűleg a bankba igyekszik?” „A bankba? — kérdezte K. — Azt hittem, hogy le vagyok tartóztatva.” K. kérdésében némi dac volt, mert noha a kezét nem fogadták el, egyszerre függetlenebbnek érezte magát ezektől az emberektől, különösen, amióta a felügyelő felállt. Most ő is velük játszott. Az is megfordult a fejében, hogy ha elmennek, a kapuig utánuk fut, és maga ajánlja fel,

hogy tartóztassák le. Ezért megismételte: „Hogy mehetek el a bankba, ha egyszer le vagyok tartóztatva?” „Vagy úgy — mondta a felügyelő, aki már az ajtónál állt —, egy kis félreértés. Igenis, ön le van tartóztatva, de ez nem kell hogy akadályozza a foglalkozásában. És nem kell változtatnia a megszokott életmódján sem.” „Akkor hát nem is olyan rossz ez a letartóztatás” — mondta K., és közelebb lépett a felügyelőhöz. „Magam sem gondoltam másként” — mondta amaz. „Akkor talán ez az értesítés sem volt olyan fontos” — mondta K., és még közelebb lépett. A többiek is arrafelé tartottak. Mindannyian egy kis helyen szorongtak, az ajtó mellett. „Ez volt a kötelességem” — mondta a felügyelő. „Ostoba kötelesség” — jegyezte meg K. engedékenység nélkül. „Maglehet — mondta a felügyelő —, de most nem akarunk időt veszíteni ilyen társalgással. Feltételezem, hogy ön a bankba akar menni. Minthogy minden szavamra figyel, hozzáteszem: nem kényszerítem önt, hogy a bankba menjen, csak feltételezem, hogy ön ezt szeretné. S hogy megkönnyítsem a dolgot, és az ön megérkezése a bankba minél kevesebb feltűnést keltsen, rendelkezésére bocsátottam ezt a három urat, az ön kartársait.” „Hogyan?” — kiáltott fel K., és meglepetten ránézett a három emberre. Ezek a jelentéktelen, vérszegény fiatalemberek, akik csak úgy maradtak meg az emlékezetében, mint a Bürtner kisasszony fényképeit nézegető csoport, valóban a bankban dolgoztak, de nem voltak kartársai, ez túlzás volt, és bizonyos hézagot mutatott a felügyelő mindentudásában, de csakugyan alacsonyabb besorolású tisztviselők voltak a banknál. Hogy nem vette ezt előbb észre? Ennyire hatott volna rá a felügyelő és az örök jelenléte, hogy ezt a hármat nem ismerje fel? A feszes tartású, kezével folyton hadonászó Rabensteinert, a mélyre ágyazott szemű, szőke Kullichot, meg Kaminert, azzal a krónikus izomgörcs okozta elviselhetetlen mosolyával. „Jó reggelt! — mondta K. rövid szünet után, és kezét nyújtott az udvariasan meghajló uraknak. — Nem is ismertem meg önöket. De most aztán megyünk a hivatalba, ugyebár?” Az urak mosolyogva, buzgón bólogattak, mintha egész idő alatt csak erre vártak volna, de amikor K. a szobában felejtett kalapját keresve körülnézett, mind a hárman egymás hegyén-hátán rohantak érte, amiből meglehetősen zavarukra lehetett következtetni. K. nyugodtan megállt, és két nyitott ajtón át utánuk nézett, az utolsó természetesen az egykedvű Rabensteiner volt, aki csupán kényelmes ügetéssel követte a többit. Kaminer átnyújtotta a kalapot, és K.-nak ismét, mint a bankban is több ízben, meg kellett nyugtatnia magát, hogy Kaminer mosolya nem szándékos, sőt hogy önszántából nem is képes mosolyogni. Az előszobában a nem valami sok bűnbánatot mutató Grubachné nyitott ajtót a társaságnak, és K., mint már annyiszor, önkéntelenül odanézett az asszonyság terjedelmes derekába mélyen bevágódó kötény övére. Odalent az utcán K. a zsebórájára pillantva elhatározta, hogy kocsit vesz, hogy a már amúgy is félórás késést ne növelje fölöslegesen. Kaminer előrefutott a sarokig, hogy kocsit hozzon, a másik kettő láthatólag K.-t próbálta szórakoztatni, amikor Kullich hirtelen a szemközti kapura mutatott, ahol épp megjelent a vörös kecskeszakállas férfi, egy pillanatra belezavarodva, hogy most egész nagyságában kell megmutatkoznia, kissé visszahúzódtott, és

a falnak támaszkodott. Az öregek valószínűleg még a lépcsőházban voltak. K. bosszankodott, hogy Kullich felhívta a figyelmét erre az emberre, akit ő már előbb meglátott, sőt úgyszólván várt is. „Ne nézzen oda!” — szaladt ki a száján anélkül, hogy észrevette volna, milyen szokatlan ez a hang egy tőle független emberrel szemben. De magyarázkodásra nem volt idő, mert éppen jött a gépkocsi, beszálltak és elindultak. K.-nak ekkor eszébe ötlött, hogy nem is vette észre a felügyelő és az örök távozását, mert a felügyelő eltakarta előle a három tisztviselőt, ezek pedig a felügyelőt. Ez nem vallott valami nagy lélekjelenlétre, és K. elhatározta, hogy ezentúl jobban ellenőrzi magát. De akarata ellenére visszafordult, és kihajolt a kocsiból, hogy esetleg még meglássa a felügyelőt és az öröket. De rögtön vissza is fordult, és kényelmesen hátradőlt az ülésben, többé meg sem kísérelve, hogy bárkit is felismerjen. Noha egyáltalán nem éltett olyan látszatot, éppen most nagy szüksége lett volna vizsgálatra. De az urak fáradtaknak látszottak, Rabensteiner jobbra, Kullich balra kitekintett a kocsiból és csak Kaminer állt K. rendelkezésére a vigyorgásával, amivel viszont, sajnos, az emberiség nem enged tréfát úzni.

Ács Károly fordítása

*Részlet Franz Kafka Der Prozess című regényéből.
A mű még nem jelent meg magyarul.*